

Συγκριτική μελέτη των πεζών κειμένων των σχολικών εγχειριδίων της Στ' Δημοτικού στο πλαίσιο της διδασκαλίας της γλώσσας και της λογοτεχνίας των περιόδων 1982-2001 και 2001-2003

Κυριακή Διάμεση*

Περίληψη

Η παρακάτω ανάλυση επιχειρεί την σύγκριση των κειμένων του Ανθολογίου και του σχολικού εγχειριδίου Η γλώσσα μου για την Στ' Δημοτικού την περίοδο 1982-2001 και των κειμένων του σχολικού εγχειριδίου Με λογισμό και μ' όνειρο και Η γλώσσα μου την περίοδο 2001-2004. Η συγκριτική μελέτη αποδεικνύει την μεταρρυθμιστική προσπάθεια στην διδασκαλία των κειμένων: παρ' όλο που στη πλειοψηφία τους τα κείμενα είναι απόσπασματα μυθιστορήματος και ποιήματα, εισάγονται θεατρικά, κόμικς, παραμύθια, μύθοι και επιστολές. Το καινούριο σχολικό εγχειρίδιο Με λογισμό και μ' όνειρο περιέχει συγγραφείς από πολλές χώρες, οπότε δίνεται η ευκαιρία να σπάσει ο εθνοκεντρικός χαρακτήρας που χαρακτήριζε το Ανθολόγιο. Συναντάμε επίσης συγγραφείς από διάφορες εποχές, από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα, παρά την συντριπτική πλειοψηφία των κειμένων που γράφτηκαν τα τελευταία τριάντα χρόνια.

Εισαγωγή

Το 1982 εισάγεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, μια σειρά βιβλίων με γενικό

* Η Κυριακή Διάμεση είναι διδάκτωρ Φιλολογίας.

τίτλο *Η γλώσσα μου*. Τα καινούρια εγχειρίδια, που για την ΣΤ' Δημοτικού διαρθρώνονται σε τέσσερα τεύχη, έρχονται να αντικαταστήσουν το αναγνωστικό και να προτείνουν σύμφωνα με το ΑΠ του 1982-1985 κείμενα που ορίζονται ως «*σύντομα κατά κανόνα, που ανταποκρίνονται σε μία σειρά από βασικές απαιτήσεις: είναι υποδειγματικά από γλωσσική άποψη, αντιπροσωπεύουν τις επικρατέστερες χρήσεις του λόγου, έχουν ψυχολογική, κοινωνιολογική και αισθητική κάλυψη και ενσωματώνουν με τρόπο όσο γίνεται πιο αβίαστο δομικά και λειτουργικά στοιχεία και φαινόμενα της γλώσσας που είναι προγραμματισμένα να διδαχθούν με βάση τα κείμενα αυτά*»¹.

Παράλληλα, στην ΣΤ' Δημοτικού για τη διδασκαλία του πεζού λόγου προβλέπεται το *Ανθολόγιο* (τρίτο μέρος), σχολικό εγχειρίδιο που χρονολογείται από το 1976 και περιέχει «εκτενέστερα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας» στόχος των οποίων είναι να κάνει τους μαθητές να αγαπήσουν «το καλό λογοτεχνικό βιβλίο». Η διαφορά των κειμένων των δύο βιβλίων: στο μεν βιβλίο «*Η γλώσσα μου*» «τα κείμενα βασίζονται περισσότερο στην καθιερωμένη χρήση της δημοτικής, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της γραμματικής» ενώ στο «*Ανθολόγιο*» τα κείμενα «παρουσιάζουν εντονότερα τις υφολογικές ιδιορρυθμίες των συγγραφέων και κάποιες αποκλίσεις τους από το πρότυπο της υιοθετημένης γλώσσας». Έτσι, για είκοσι σχεδόν χρόνια η διδασκαλία του πεζού λόγου, είτε στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας είτε στο πλαίσιο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας –εξάλλου δεν προβλέπεται σαφής διαχωρισμός από το αναλυτικό πρόγραμμα– πλαισιώνεται από δύο σχολικά εγχειρίδια διαφορετικών εποχών για την ελληνική εκπαίδευση. Το καθένα τους, καθρεφτίζει μία διαφορετική φιλοσοφία ως προς το περιεχόμενο και τους στόχους του μαθήματος και η απόκλισή τους εκφράζεται μέσα από την αδυναμία τους να αλληλοσυμπληρωθούν.

Το βιβλίο «*Η γλώσσα μου*», παρά τα τρωτά του ως προς το είδος και την μορφή των πεζών κειμένων που περιέχει, κείμενα πιθανόν ακατάλληλα για την επίτευξη των στόχων που τίθενται από το αναλυτικό πρόγραμμα, εκφράζει την ανάγκη για μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας² και αν μη τι άλλο, εισάγει στοιχεία επικοινωνιακής μεθόδου για τη διδασκαλία της γλώσσας και του κειμένου³. Το *Ανθολόγιο*, όμως, είναι ένα σχολικό εγχειρίδιο εικοσιπεννάρων χρόνων, που εκτός από την αδυναμία του να συμβάλει στην ικανοποίηση των στόχων του αναλυτικού προγράμματος, αδυνατεί πλέον να γοητεύσει

τους μαθητές και αποκλείει a priori τη μύηση των μαθητών στο λογοτεχνικό κείμενο, για την οποία παρουσιάζεται ως το κατ' εξοχήν σχολικό εγχειρίδιο στο Δημοτικό.

Το 2001 εισάγεται στην Ε' και ΣΤ' Δημοτικού το νέο Ανθολόγιο. Ήδη, εξωτερικά, είναι τελείως διαφορετικό από το προηγούμενο και «αυτοσυστήνεται» φιλόδοξα με το όνομα «Με λογισμό και μ' όνειρο».

Η παρακάτω έρευνα επιχειρεί τη σύγκριση των πεζών κειμένων που προτεινόταν στην ΣΤ' Δημοτικού για τη διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας μέχρι και το σχολικό έτος 2000-2001 μέσα από το βιβλίο *Η γλώσσα μου* και το παλιό *Ανθολόγιο*, αυτό που διδάσκεται για πρώτη φορά στο σχολείο το 1976 και αυτών που προτείνονται τώρα, μέσα από το ίδιο βιβλίο *Η γλώσσα μου* και το καινούριο *Ανθολόγιο*, *Με λογισμό και μ' όνειρο*, αυτό που πρωτοδιδάσκεται το 2001. Τα πεζά κείμενα εξετάζονται ως προς το είδος τους, την μορφή τους, την εθνικότητα των συγγραφέων⁴ και την περίοδο που γράφτηκαν. Παρατίθεται επίσης και ο κατάλογος των συγγραφέων των λογοτεχνικών κειμένων του εγχειριδίου της γλώσσας και αυτών του *Ανθολογίου* των περιόδων 1982-2001 και 2001-σήμερα, ώστε να ελέγξουμε τη σχέση τους με τον λογοτεχνικό κανόνα.

Η συγκριτική αυτή έρευνα, καλείται να απαντήσει στα παρακάτω ερωτήματα:

- α. Τα πεζά κείμενα που διδάσκονται στην ΣΤ' Δημοτικού «υπακούουν» στο λογοτεχνικό κανόνα⁵ μετά την εισαγωγή του νέου *Ανθολογίου* και σε ποιο βαθμό;
- β. Το καινούριο *Ανθολόγιο* *Με λογισμό και μ' όνειρο*, καταφέρνει να «σπάσει» τον ελληνοκεντρικό χαρακτήρα των πεζών κειμένων, και να δώσει έναν τόνο πολυπολιτισμικής διάστασης στο μάθημα της λογοτεχνίας;
- γ. Ποια είδη λόγου κυριαρχούν στα κείμενα της ΣΤ' Δημοτικού;
- δ. Ποιες μορφές παίρνει ο πεζός λόγος στα κείμενα της ΣΤ' Δημοτικού;
- ε. Ποιες αλλαγές μπορούν να επιφέρουν τα κείμενα του καινούργιου *Ανθολογίου* *Με λογισμό και μ' όνειρο*, στο μάθημα;
- στ. Κατά πόσον η διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας μπορούν αποτελέσουν ξεχωριστά μαθήματα μετά την εισαγωγή του καινούριου *Ανθολογίου* *Με λογισμό και μ' όνειρο*;

Μελέτη των πεζών κειμένων της ΣΤ' Δημοτικού την περίοδο 1982-2001 μέσα από το σχολικό εγχειρίδιο «Η γλώσσα μου» και το ανθολόγιο⁶ (3ο μέρος)

Η παρακάτω έρευνα δίνει μία εικόνα των πεζών κειμένων που προτείνονται στην ΣΤ' Δημοτικού μέσα από το βιβλίο της γλώσσας και το Ανθολόγιο που διδασκόταν σ' αυτήν την τάξη μέχρι και τη σχολική χρονιά 2000-2001. Όπως προαναφέραμε, τα πεζά κείμενα εξετάζονται ως προς το είδος τους, τη μορφή τους, την εθνικότητα των συγγραφέων και την περίοδο που γράφτηκαν. Θα παραθέσουμε επίσης και τον κατάλογο με τα ονόματα των συγγραφέων του εγχειριδίου *Η γλώσσα μου* και του *Ανθολογίου* (3ο μέρος).

1. Το είδος των κειμένων

1.1. Είδη κειμένων ανά βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά επί τοις εκατό στο σύνολο των κειμένων ανά βιβλίο

Ο παρακάτω πίνακας (1.1) δείχνει σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστό επί τοις εκατό τα είδη των κειμένων για κάθε βιβλίο:

Τίτλος	Κόμικ	Ποιητικός λόγος	Πεζός λόγος	Θεατρικός λόγος	Ρεπορτάζ	Συνέντευξη	Εικόνα	Σενάριο	ΣΥΝΟΛΟ
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	0 0%	36 34,6%	63 60,6%	5 4,8%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	104 100%
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο	0 0%	41 45,1%	50 54,9%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	91 100%

Στον παραπάνω πίνακα 1.1 παρατηρούμε ότι η πλειονότητα των κειμένων του βιβλίου «Η γλώσσα μου» και του παλιού Ανθολογίου ανήκουν στον πεζό λόγο, ενώ αρκετά είναι και τα αντίστοιχα ποιητικά. Ο θεατρικός λόγος αντιπροσωπεύεται ελάχιστα και μόνο στο βιβλίο της γλώσσας. Κανένα άλλο είδος κειμένου δεν περιέχεται στα βιβλία μέσα από τα οποία διδάσκεται το μάθημα της γλώσσας και της λογοτεχνίας.

2. Η μορφή των κειμένων

2.1. Μορφές πεζού λόγου ανά βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς

Ο παρακάτω πίνακας (2.1) δείχνει σε απόλυτους αριθμούς τις μορφές πεζού λόγου που εμφανίζονται σε κάθε βιβλίο:

Τίτλος	Δ	ΑΔ	ΣΔ	ΔΔ	ΑΜ	ΔΑ Μ	ΣΑ Μ	ΔΟ Κ	ΑΜ ΕΛ	α	Σα	Χ	ε	ΠΚ	ΠΜ	ΣΥΝ.
Ανθολόγιο (Μέρος τρίτο)	14	0	0	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	44
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	3	2	12	0	13	0	7	0	0	2	5	1	0	3	2	50

2.2. Μορφές πεζού λόγου επί τοις εκατό ανά βιβλίο

Ο παρακάτω πίνακας (2.2) δείχνει το ποσοστό της κάθε μορφής πεζού λόγου που περιέχεται στο σύνολο των κειμένων του κάθε βιβλίου. Παραδείγματος χάριν, στα εκατό κείμενα που περιέχονται στο Ανθολόγιο (μέρος τρίτο), τα 32 είναι διηγήματα, τα 68 είναι αποσπάσματα μυθιστορήματος κ.τ.λ.:

Τίτλος	Δ	ΑΔ	ΣΔ	ΔΔ	ΑΜ	ΔΑ Μ	ΣΑ Μ	ΔΟ Κ	ΑΜ ΕΛ	α	Σα	Χ	ε	ΠΚ	ΠΜ	ΣΥΝ.
Ανθολόγιο										0						
(Μέρος τρίτο)	32%	0%	0%	0%	68%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	100%
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	6%	4%	24%	0%	26%	0%	14%	0%	0%	4%	10%	2%	0%	6%	4%	100%

Στους παραπάνω πίνακες 2.1 και 2.2, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κειμένων του βιβλίου *Η γλώσσα μου* και του παλιού *Ανθολογίου* είναι αποσπάσματα μυθιστορήματος (ΑΜ). Το ίδιο και για το παλιό *Ανθολόγιο*, το οποίο όμως περιλαμβάνει και διηγήματα (Δ). Αντίστοιχα, στο βιβλίο της γλώσσας, μετά το απόσπασμα μυθιστορήματος (ΑΜ) ακολουθούν με σημαντικά ποσοστά η συντόμευση διηγήματος (ΣΔ), η συντόμευση αποσπάσματος μυθιστορήματος (ΣΑΜ) και η συντόμευση άρθρου.

3. Η εθνικότητα των συγγραφέων

3.1. Εθνικότητες συγγραφέων ανά βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς

Ο παρακάτω πίνακας (3.1) δείχνει σε απόλυτους αριθμούς τις εθνικότητες των συγγραφέων που διδάσκονται σε κάθε βιβλίο:

Τίτλος	Ανωμυοί	Αγγλική	Αμερικάνικη	Αργεντινική	Αρχ. Ελληνική	Γαλλική	Ελληνική	Ιαπωνική	Ιρλανδική	Ισπανική	Αφρικανική	Ρωσική	Ιταλική	Δανέζικη	Περσική	ΣΥΝΟΛΟ
Ανθολόγιο (Μέρος τρίτο)	0	0	0	0	0	0	41	0	0	0	0	0	0	0	0	41
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	1	0	0	0	0	2	36	0	0	0	0	0	0	0	0	39

3.2. Εθνικότητες επί τοις εκατό ανά βιβλίο

Ο παρακάτω πίνακας (3.2) δείχνει το ποσοστό επί τοις εκατό της κάθε εθνικότητας των συγγραφέων που διδάσκονται σε κάθε βιβλίο. Παραδείγματος χάριν, στους εκατό συγγραφείς του βιβλίου *Η Γλώσσα μου Α*, οι 7 έχουν αγγλική εθνικότητα, οι 83 ελληνική κ.λπ.:

Τίτλος	Τσεχική	Αγγλική	Αμερικάνικη	Αργεντινική	Αρχ. Ελληνική	Γαλλική	Ελληνική	Ιαπωνική	Ιρλανδική	Ισπανική	Νοτιοαφρικανική	Ρωσική	Ιταλική	Δανέζικη	Περσική	ΣΥΝΟΛΟ
Ανθολόγιο (Μέρος τρίτο)	0%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	100%
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	3%	0%	0%	0%	0%	5%	92%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	100%

Στους παραπάνω πίνακες 3.1 και 3.2, διαπιστώνουμε ότι οι Έλληνες συγγραφείς αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία: στο

μεν βιβλίο του Ανθολογίου όλοι οι συγγραφείς είναι Έλληνες, στο δε βιβλίο της γλώσσας το 92% των συγγραφέων είναι έλληνες και μόνο το 5% Γάλλοι και το 3% Τσέχοι.

Κατάλογος με τους Έλληνες συγγραφείς των πεζών λογοτεχνικών κειμένων των εγχειριδίων «Η γλώσσα μου» και το «Ανθολόγιο» την περίοδο 1982-2001

Η γλώσσα μου		Ανθολόγιο (Μέρος τρίτο)	
1	Αλλαμανή Εφ.	1	Αγγέλου Ι.
2	Αννίνος Γ.	2	Αλεξίου Ελ.
3	Βαρέλης Φ.	3	Άννινος Γ.
4	Βαρελλά Αγγ.	4	Βαρελλά Αγγ.
5	Γεράσιμος Γρ.	5	Βενέζης Ηλ.
6	Γκρίτση-Μιλιέξ Τ.	6	Βλάμη Ε.
7	Γλέζος Π.	7	Βλαχογιάννης Γ.
8	Ιορδανίδου Μ.	8	Βλάχος Αγ.
9	Ιωάννου Γ.	9	Βλάχου Ελ.
10	Καραντώνης Αν.	10	Δασκαλάκης Β.
11	Κασόλας Μ.	11	Δέλτα Π.
12	Κολοκοτρώνη	12	Δούκας Στρ.
13	Κόντογλου Φ.	13	Ζαλοκώστας Χρ.
14	Κοτзиούλας Γ.	14	Ζέη Αλ.
15	Κούσουλας Λ.	15	Θεοτοκάς Γ.
16	Κυνηγού Μ.	16	Ιορδανίδου Μ.
17	Λεβάντας Χρ.	17	Καζαντζάκης Ν.
18	Μαγκάκης Γ.-Αλ.	18	Κόντογλου Φ.
19	Μαγκλής Γ.	19	Μακρυγιάννης
20	Μανωλάκου Μ.	20	Μαυροειδή- Παπαδάκη Σ.
21	Μάργαρης Ν.Σ.	21	Μελά Ν.

Η γλώσσα μου		Ανθολόγιο (Μέρος τρίτο)	
22	Μηλιώνης Χρ.	22	Μηλιάδης Γ.
23	Μπενέκος Αντ.	23	Μόντης Κ.
24	Νάκου Λ.	24	Μπεράτης Γ.
25	Ντελόπουλος Κ.	25	Μυριβήλης Στρ.
26	Ξενόπουλος Γρ.	26	Ξενόπουλος Γρ.
27	Ξενόπουλος Γρ.	27	Παλαιολόγος Π.
28	Παναγιωτόπουλος Σπ.	28	Παναγιωτόπουλος Ι.Μ.
29	Πολίτης Κ.	29	Παπαντωνίου Ζ.
30	Σαμαράκης Αντ.	30	Παπαχαρίσης Αθ.
31	Σαμαράκης Αντ.	31	Πετσάλης Θ.
32	Σαμουηλίδης Χρ.	32	Πολίτης Κ.
33	Σίνου Κ.	33	Πρεβελάκης Π.
34	Σούκας Κ.	34	Σαμαράκης Αν.
35	Ταρσούλη Αθ.	35	Σαράντη Γ.
36	Χαβιάρης Στρ.	36	Σταθάτου Φ.
37	Χατζηαργύρης Κ.	37	Στασινόπουλος Μ.
38	Χατζηιωάννου Ελ.	38	Σταύρου Τ.
39	Χατζίνης Γ.	39	Σωτηρίου Δ.
40	Ψαθάς Δ.	40	Τερζάκης Αγ.
		41	Φραγκιάς Αν.
		42	Ψαθάς Δ.

Ο παραπάνω συγκεντρωτικός πίνακας (3.3) των ελλήνων συγγραφέων των πεζών κειμένων μας βοηθάει να εξετάσουμε κατά πόσο τα πεζά λογοτεχνικά κείμενα που διδάσκονταν στην ΣΤ΄ Δημοτικού την περίοδο 1982-2001 ακολουθούν τον λογοτεχνικό κανόνα.

4. Η περίοδος που γράφτηκαν

Πριν την παράθεση και την ανάλυση του πίνακα που αναφέρεται στις περιόδους στις οποίες ανήκουν τα πεζά κείμενα, ας λάβουμε υπόψη μας τη χρονολογική κατάταξη⁸ σύμφωνα με την οποία έγινε η ένταξη αυτή, ώστε να καταλήξουμε σε συμπεράσματα για την ανθολόγησή τους.

Periodosi D	Description	Startyear	Endyear
1	Αρχαία κείμενα	-401	0
2	Λόγια παραγωγή	1000	1600
3	Κρητική λογοτεχνία	1453	1669
4	Νεοελληνικός διαφωτισμός	1669	1820
5	Η - Απομνημονοεπτανησιακή σχολεύματα - Φαναριώτες/ Ρομαντική Σχολή Αθηνών	1820	1880
6	Νέα Αθηναϊκή Σχολή	1880	1922
7	Προπολεμική περίοδος - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος	1922	1945
8	Μεταπολεμική περίοδος	1945	1960
9	Σύγχρονη	1960	1980
11	Σημερινή	1980	1999

Για τη χρονολογική κατάταξη των κειμένων ακολουθήσαμε τον διαχωρισμό που προτείνει ο Κ.Θ. Δημαράς και ο Λ. Πολίτης. Η ίδια χρονολογική κατάταξη χρησιμοποιείται και στη διδακτορική διατριβή της Ελ. Χοντολίδου⁹. Τη συναντάμε επίσης και στο σχολικό βιβλίο (έκδοση ΟΕΔΒ) των Νεοελληνικών Κειμένων της Γ' Γυμνασίου. Τα αρχαία κείμενα που ανθολογούνται είναι μεταφρασμένα και καλύπτουν μία μεγάλη περίοδο, από τον 5ο αιώνα π.Χ. μέχρι την αρχή του 1ου αιώνα μ.Χ. Ο 20ος αιώνας χωρίζεται στην περίοδο 1922-1945 (την ονομάσαμε περίοδο του μεσοπολέμου και του Β' Παγκοσμίου πολέμου) και στη μεταπολεμική περίοδο 1945-1960. Τον διαχωρισμό αυτόν υπαγορεύει η λογοτεχνική παραγωγή στην Ελλάδα και τον ακολουθούν τόσο η ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας των Κ.Θ. Δημαρά¹⁰ και Λ. Πολίτη¹¹ όσο και το σχολι-

κό εγχειρίδιο της Γ΄ Γυμνασίου του ΟΕΔΒ. Στη σύγχρονη περίοδο ανθολογούνται κείμενα που γράφτηκαν από το 1960 μέχρι το 1980. Η υπόλοιπη κατάταξη αντικατοπτρίζει τα λογοτεχνικά ρεύματα και τις λογοτεχνικές σχολές¹².

4.1. Τα πεζά κείμενα ανά περίοδο σε απόλυτους αριθμούς

Ο παρακάτω πίνακας (4.1) δείχνει σε απόλυτους αριθμούς τα πεζά κείμενα του κάθε βιβλίου που αντιστοιχούν σε κάθε περίοδο:

Periodosi D	Description	Startyear	Endyear	Ανθολόγιο μέρος τρίτο	Η γλώσσα μου Στ΄
1	Αρχαία κείμενα	-401	0	0	2
2	Ρωμαϊκή - βυζαντινή περίοδος	1	1000	0	0
3	Λόγια παραγωγή	1000	1600	0	0
4	Κρητική λογοτεχνία	1453	1669	0	0
5	Νεοελληνικός διαφωτισμός	1669	1820	0	0
6	Απομνημονεπτανησιακή Σχ. - Φαναριώτες/Ρομαντική Σχολή Αθηνών	1820	1880	0	1
7	Νέα Αθηναϊκή Σχολή	1880	1922		
8	Προπολεμική περίοδος - Μεσοπόλεμος - Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος	1922	1945	11	8
9	Μεταπολεμική περιόδ.	1945	1960	10	4
10	Σύγχρονη	1960	1980	22	22
11	Σημερινή	1980	1999	0	13

Οι τρεις ξένοι συγγραφείς που περιλαμβάνονται στο βιβλίο της γλώσσας, εντάσσονται κανονικά στην παραπάνω κατάταξη, που υπαγορεύτηκε από την ελληνική λογοτεχνική παραγωγή. Πιο συγκεκριμένα, τόσο ο Αντουάν Σαιντ Εξυπερύ (1900-1044) όσο και ο Λουί Αραγκόν (1897-1983) –αν και τελείως διαφορετικοί– εντάσσονται στην περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Ο δε Ματσόουρεκ Μίλος, (1926-) με το βιβλίο του *Ζωολογία*, που κυκλοφόρησε το 1962, εντάσσεται στην σύγχρονη περίοδο.

Στον παραπάνω πίνακα 4.1 παρατηρούμε ότι και τα δύο βιβλία, το παλιό *Ανθολόγιο* και το βιβλίο *Η Γλώσσα μου*, περιέχουν στην πλειονότητά τους πεζά κείμενα που γράφτηκαν κατά τη σύγχρονη περίοδο (1960-1980). Ακολουθούν και για τα δύο εγχειρίδια. τα πεζά κείμενα της περιόδου 1922-1945 (προπολεμική περίοδος - περίοδος μεσοπολέμου - Β' παγκόσμιος πόλεμος) και μετά αυτά της μεταπολεμικής περιόδου (1945-1960). Και τα δύο εγχειρίδια που μελετάμε, όσον αφορά την κατάταξη των πεζών κειμένων σε χρονικές περιόδους, παρουσιάζουν εικόνα ανάλογη, με μοναδική σημαντική διαφοροποίηση την παντελή έλλειψη πεζών κειμένων της περιόδου 1980-1999 από το παλιό *Ανθολόγιο*.

Μελέτη των πεζών κειμένων της Στ' Δημοτικού την περίοδο 2001-2003 μέσα από το σχολικό εγχειρίδιο «Η Γλώσσα μου» και το καινούργιο Ανθολόγιο με τον τίτλο «Με λογισμό και μ' όνειρο» (μέρος τρίτο)

Το ακόλουθο μέρος της έρευνας δίνει μία εικόνα των πεζών κειμένων που προτείνονται στην ΣΤ' Δημοτικού μέσα από το βιβλίο της γλώσσας και το *Ανθολόγιο* που διδάσκεται σ' αυτήν τη τάξη από τον Σεπτέμβρη του 2001. Τα πεζά κείμενα εξετάζονται ως προς το είδος των κειμένων, τη μορφή τους, την εθνικότητα των συγγραφέων και την περίοδο που γράφτηκαν.

1. Το είδος των κειμένων

1.1. *Είδη κειμένων ανά βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά επί τοις εκατό του συνόλου των κειμένων ανά βιβλίο*

Ο παρακάτω πίνακας (1.1) δείχνει σε απόλυτους αριθμούς και σε ποσοστά επί της εκατό τα είδη των κειμένων για κάθε βιβλίο:

Τίτλος	Κόμικ	Ποιητικός λόγος	Πεζός λόγος	Θεατρικός λόγος	Ρεπορτάζ	Συνέντευξη	Εικόνα	Σενάριο	ΣΥΝΟΛΟ
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	0 0%	36 34,6%	63 60,6%	5 4,8%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	104 100%
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	1 1,07%	30 32,6%	59 64,1%	3 3,3%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	93 100%

Στον παραπάνω πίνακα (1.1) παρατηρούμε ότι τόσο στο βιβλίο της γλώσσας όσο και στο Ανθολόγιο 2001 υπερισχύει ο πεζός λόγος. Ακολουθούν τα κείμενα του ποιητικού λόγου και σε πολύ μικρά ποσοστά, μόλις που εμφανίζονται, κείμενα θεατρικού λόγου.

Πρέπει ωστόσο να υπογραμμίσουμε ένα πολύ σημαντικό στοιχείο του Ανθολογίου 2001: στα κείμενα του περιλαμβάνει και ένα κόμικ. Το κυριότερο όμως είναι ότι περιέχει έναν πολύ σημαντικό αριθμό εικόνων, οι οποίες δεν μνημονεύονται μεν στον πίνακα Α1, διότι δεν περιέχονται στο σχολικό εγχειρίδιο ως μέρος της διδακτέας ύλης, προφανώς όμως συμπεριλήφθηκαν για λόγους αισθητικής καλλιέργειας κι αποτελούν σπουδαίο στοιχείο του καινούργιου Ανθολογίου.

2. Η μορφή των κειμένων

2.1. Μορφές πεζού λόγου ανά βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς

Ο παρακάτω πίνακας (2.1) δείχνει σε απόλυτους αριθμούς τις μορφές πεζού λόγου που εμφανίζονται σε κάθε βιβλίο:

Τίτλος	Δ	ΑΔ	ΣΔ	ΔΔ	ΑΜ	ΔΑ Μ	ΣΑ Μ	ΔΟ Κ	ΑΜ ΕΛ	α	Σα	Χ	ε	ΠΚ	ΠΜ	ΣΥΝ.
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	12	3	0	0	28	0	0	0	0	0	0	0	4	4	8	59
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	3	2	12	0	13	0	7	0	0	2	5	1	0	3	2	50

2.2. Μορφές πεζού λόγου επί τοις εκατό ανά βιβλίο

Ο παρακάτω πίνακας (2.2) δείχνει το ποσοστό της κάθε μορφής πεζού λόγου που περιέχεται σε κάθε βιβλίο στο σύνολο των κειμένων του βιβλίου. Παραδείγματος χάρη, στα εκατό κείμενα που περιέχονται στο *Ανθολόγιο* μέρος τρίτο, τα 32 είναι διηγήματα, τα 68 είναι αποσπάσματα μυθιστορήματος κτλ.:

Τίτλος	Δ	ΑΔ	ΣΔ	ΔΔ	ΑΜ	ΔΑ Μ	ΣΑ Μ	ΔΟ Κ	ΑΜ ΕΛ	α	Σα	Χ	ε	ΠΚ	ΠΜ	ΣΥ Ν.
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	20,3%	5%	0%	0%	47,4%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	6,7%	6,7%	13,5%	100%
Η Γλώσσα μου ΣΤ	6%	4%	24%	0%	26%	0%	14%	0%	0%	4%	10%	2%	0%	6%	4%	100%

Στους παραπάνω πίνακες 2.1 και 2.2 παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των κειμένων τόσο στο βιβλίο της γλώσσας όσο και στο *Ανθολόγιο* 2001 έχουν τη μορφή του αποσπάσματος μυθιστορήματος (ΑΜ). Στο *Ανθολόγιο* 2001 ακολουθούν τα διηγήματα και μετά τα κείμενα με την μορφή του παραμυθιού ή του μύθου (ΠΜ). Στο βιβλίο της γλώσσας μετά τα απόσπασμα μυθιστορήματος ακολουθεί η συντόμευση διηγήματος (ΣΔ) κι έπειτα η συντόμευση αποσπάσματος μυθιστορήματος (ΣΑΜ). Οι μορφές πεζού λόγου που δεν αντιπροσωπεύονται καθόλου σε κανένα από τα δύο βιβλία είναι η διασκευή διηγήματος (ΔΔ), η διασκευή αποσπάσματος μυθιστορήματος (ΔΑΜ), το δοκίμιο (ΔΟΚ) και το απόσπασμα μελέτης (ΑΜΕΛ).

Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι, το *Ανθολόγιο* 2001 περιλαμβάνει και κάποιες άλλες μορφές πεζού κειμένου που δεν περιέχονται στον πίνακα, αλλά συνιστούν καινοτομίες τόσο για τη διδασκαλία της γλώσσας όσο και γι' αυτήν της λογοτεχνίας: ένα κόμικ, παροιμιόμυθους και ένα απόσπασμα από τις επιστολές του Αποστόλου Παύλου.

3. Η εθνικότητα των συγγραφέων

3.1. Εθνικότητες συγγραφέων ανά βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς

Ο παρακάτω πίνακας (3.1) δείχνει τις εθνικότητες των συγγραφέων που διδάσκονται σε κάθε βιβλίο σε απόλυτους αριθμούς:

Τίτλος	Τσεχική	Αγγλική	Αμερικάνικη	Αργεντινική	Αρχ. Ελληνική	Γαλλική	Ελληνική	Ιαπωνική	Ιρλανδική	Ισπανική	Νοτιοαφρικανική	Ρωσική	Ιταλική	Δανέζικη	Περσική	ΣΥΝΟΛΟ
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	0	3	1	0	0	4	44	0	0	0	0	0	1	1	1	55
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	1	0	0	0	0	2	36	0	0	0	0	0	0	0	0	39

3.2. Εθνικότητες επί τις εκατό ανά βιβλίο

Ο παρακάτω πίνακας (3.2) δείχνει το ποσοστό επί τοις εκατό της κάθε εθνικότητας στο σύνολο των συγγραφέων που διδάσκονται σε κάθε βιβλίο. Παραδείγματος χάριν, στους εκατό συγγραφείς του βιβλίου *Η Γλώσσα μου Α*, οι 7 έχουν αγγλική εθνικότητα, οι 83 ελληνική κ.λπ.:

Τίτλος	Τσεχική	Αγγλική	Αμερικάνικη	Αργεντινική	Αρχ. Ελληνική	Γαλλική	Ελληνική	Ιαπωνική	Ιρλανδική	Ισπανική	Νοτιοαφρικανική	Ρωσική	Ιταλική	Δανέζικη	Περσική	ΣΥΝΟΛΟ
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	0%	5.4%	1.8%	0%	0%	7.2%	80%	0%	0%	0%	0%	0%	1.8%	1.8%	1.8%	100%
Η Γλώσσα μου ΣΤ'	2.5%	0%	0%	0%	0%	5.1%	92.3%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	100%

Στους παραπάνω πίνακες 3.1 και 3.2 παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των συγγραφέων των πεζών κειμένων τόσο στο βιβλίο

της γλώσσας όσο και στο Ανθολόγιο 2001 είναι Έλληνες. Υπάρχει, πάντως μία ειδοποιός διαφορά: στο μεν βιβλίο της γλώσσας οι ξένοι συγγραφείς αντιπροσωπεύονται από ένα μικρό ποσοστό Γάλλων, ενώ στο Ανθολόγιο 2001 η τάση αυτή αλλάζει. Η ποικιλία των συγγραφέων όσον αφορά την εθνικότητά τους στο Ανθολόγιο 2001 γίνεται ακόμα πιο ενδιαφέρουσα αν λάβουμε υπόψη μας ότι συμπεριλαμβάνονται ο πεζογράφος Ντιμίτερ Ινκιόφ, Βούλγαρος, με αμερικάνικη υπηκοότητα που ζει στη Γερμανία, αλλά και ο Κινέζος ποιητής του 19ου αιώνα Τσου Τσεν Πάι και ο Τούρκος ποιητής Ναζίμ Χικμέτ. Συναντάμε επίσης κείμενα Αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, του Ομήρου, του Αισώπου, του Λουκιανού και του Αισχύλου, καθώς και του Απόστολου Παύλου και του Ρωμανού του Μελωδού.

Κατάλογος με τους Έλληνες συγγραφείς των πεζών λογοτεχνικών κειμένων των εγχειριδίων «Η γλώσσα μου» και το «Ανθολόγιο» την περίοδο 2001-2003

Η γλώσσα μου		Ανθολόγιο (Με λογισμό και μ' όνειρο)	
1	Αλλαμανή Εφ.	1	Αίσωπος
2	Αννίνος Γ.	2	Αλεξίου Έλ.
3	Βαρέλης Φ.	3	Βαλάση Ζ.
4	Βαρελλά Αγγ.	4	Βαρελλά Αγ.
5	Γεράσιμος Γρ.	5	Βενέζης Ηλ.
6	Γκρίτση-Μιλιέξ Τ.	6	Γρηγοριάδου-Σουρέλη Γ.
7	Γλέζος Π.	7	Ζέη Αλκ.
8	Ιορδανίδου Μ.	8	Ιωαννίδης
9	Ιωάννου Γ.	9	Καζαντζάκης Ν.
10	Καραντώνης Αν.	10	Καλιότσος Π.
11	Κασόλας Μ.	11	Κόντογλου Φ.
12	Κολοκοτρώνης	12	Κοντολέων Μ.
13	Κόντογλου Φ.	13	Λαμπαδαρίδου- Πόθου Μ.
14	Κοτζιούλας Γ.	14	Λοίζου Μ.
15	Κούσουλας Λ.	15	Λουκιανός

Η γλώσσα μου		Ανθολόγιο (Με λογισμό και μ' όνειρο)	
16	Κυνηγού Μ.	16	Λουντέμης Μ.
17	Λεβάντας Χρ.	17	Λυμπεράκη Μ.
18	Μαγκάκης Γ.-Αλ.	18	Μακρυγιάννης Γ.
19	Μαγκλής Γ.	19	Μάρρα Ειρ.
20	Μανωλάκου Μ.	20	Μπεράτης Γ.
21	Μάργαρης Ν.Σ.	21	Μπόντης Γ.
22	Μηλιώνης Χρ.	22	Μπουλώτης Χ.
23	Μπενέκος Αντ.	23	Μυριβήλης Στρ.
24	Νάκου Λ.	24	Ξενόπουλος Γρ.
25	Ντελόπουλος Κ.	25	Ουράνης Κ.
26	Ξενόπουλος Γρ.	26	Παναγιωτόπουλος Ι.Μ.
27	Ξενόπουλος Γρ.	27	Παπαδιάμαντης Αλ.
28	Παναγιωτόπουλος Σπ.	28	Παπαντωνίου Ζ.
29	Πολίτης Κ.	29	Πεντζίκης Ν. Γ.
30	Σαμαράκης Αντ.	30	Πέτροβιτς- Ανδρουτσοπούλου Λ.
31	Σαμαράκης Αντ.	31	Σακελλαρίου Χ.
32	Σαμουηλίδης Χρ.	32	Σαραντίτη Ελ.
33	Σίνου Κ.	33	Σαρή Ζ.
34	Σούκας Κ.	34	Σωτηρίου Δ.
35	Ταρσούλη Αθ.	35	Τριβιζάς Ευγ.
36	Χαβιαράς Στρ.	36	Φακίνου Ευγ.
37	Χατζηαργύρης Κ.	37	Φίλντιση Σ.
38	Χατζηιωάννου Ελ.	38	Χωρεάνθη Ελ.
39	Χατζίνης Γ.	39	Ψαραύτη Λ.
40	Ψαθάς Δ.		

Ο παραπάνω συγκεντρωτικός πίνακας (3.3) των ελλήνων συγγραφέων των πεζών κειμένων μας βοηθάει να εξετάσουμε κατά πόσο τα πεζά λογοτεχνικά κείμενα που διδάσκονται στην ΣΤ' Δημοτικού την περίοδο 2001-2003 ακολουθούν τον λογοτεχνικό κανόνα.

4. Η περίοδος που γράφτηκαν¹⁴

Periodosi D	Description	Startyear	Endyear	Ανθολόγιο μέρος τρίτο	Η γλώσσα μου Στ'
1	Αρχαία κείμενα	-401	0	2	2
2	Ρωμαϊκή - βυζαντινή περίοδος	1	1000	2	0
3	Λόγια παραγωγή	1000	1600	0	0
4	Κρητική λογοτεχνία	1453	1669	0	0
5	Νεοελληνικός διαφωτισμός	1669	1820	0	0
6	Απομνημονεπτανησιακή Σχ. - Φαναριώτες/Ρομαντική Σχολή Αθηνών	1820	1880	2	1
7	Νέα Αθηναϊκή Σχολή	1880	1922	3	0
8	Προπολεμική περίοδος - Μεσοπόλεμος - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος	1922	1945	7	8
9	Μεταπολεμική περιόδ.	1945	1960	0	4
10	Σύγχρονη	1960	1980	8	22
11	Σημερινή	1980	1999	35	13

Οι ξένοι συγγραφείς του βιβλίου της γλώσσας εντάσσονται συμβατικά στις παρακάτω λογοτεχνικές σχολές ή λογοτεχνικά ρεύματα. Παραδείγματος χάριν, το έργο του Δανού συγγραφέα Χανς Κριστιάν Άντερσεν, που έζησε την περίοδο 1805-1875 εντάσσεται στην περίοδο της επτανησιακής σχολής, αυτής των Φαναριωτών και της Ρομαντικής Σχολής των Αθηνών, χωρίς βέβαια ο μεγάλος αυτός παραμυθάς να έχει καμία σχέση με τα παραπάνω ρεύματα. Συμπίπτει όμως η περίοδος που έγραψε με αυτή της επτανησιακής σχολής κι έτσι συμβατικά τον κατατάσσουμε εκεί.

Με την ίδια λογική, τα πεζά κείμενα των Άγγλων συγγραφέων Τζακ Λόντον (1876-1916) και Ράντγιαρντ Κίπλινγκ (1865-1936) τελείως συμβατικά εντάσσονται στη Νέα Αθηναϊκή σχολή. Αντίθετα, τα πεζά κείμενα των ξένων συγγραφέων Ρόαλντ Νταλ (1949-), Φιλίπ Μπαρμπώ (1952-), Ντιμίτερ Ινκιφ(ζει), Μισελ Τουρνιέ (1924-), Τζιάνι Ροντάρι (1920-1980), Φερεντούν Φαριάντ (1949-) και Ζακ Λεγκόφ (1924-) εντάσσονται χωρίς κανένα πρόβλημα στη σύγχρονη και στη σημερινή περίοδο.

Στον παραπάνω πίνακα (4.1), όπου γίνεται η κατάταξη των πεζών κειμένων ανάλογα με την περίοδο κατά την οποία γράφτηκαν, δεν συμπεριλαμβάνονται τα 2 λαϊκά παραμύθια («Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» και «Ο κυρ Λάζαρος και οι δράκοι») καθώς και οι «Παραμυθόμυθοι», διότι δεν μπορούμε να τα κατατάξουμε χρονολογικά.

Στον πίνακα 4.1 παρατηρούμε ότι τα περισσότερα πεζά του νέου Ανθολογίου ανήκει στην σημερινή περίοδο (1980-1999) ενώ ακολουθούν τα κείμενα που ανήκουν στη σύγχρονη περίοδο (1960-1980). Το σημαντικότερο πάντως είναι ότι αντιπροσωπεύονται όλες οι περιόδους. Αντίθετα, στο εγχειρίδιο της γλώσσας κυριαρχούν μεν τα κείμενα της σύγχρονης (1960-1980) περιόδου και αυτά της σημερινής (1980-1999), αλλά πολλές περιόδους δεν αντιπροσωπεύονται.

Συγκριτική μελέτη: Τα πεζά κείμενα του παλιού και του νέου ανθολογίου λογοτεχνικών κειμένων

Ως προς το είδος των κειμένων (πίνακας 4.2)

Τίτλος	Κόμικ	Ποιητικός λόγος	Πεζός λόγος	Θεατρικός λόγος	Ρεπορτάζ	Συνέντευξη	Εικόνα	Σενάριο	ΣΥΝΟΛΟ
Ανθολόγιο παλιό	0 0%	41 45%	50 54%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	91 100%
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	1 1,07%	30 32,6%	59 64%	3 3,2%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	93 100%

Από τη μελέτη του πίνακα 4.2 όπου αντιπαραβάλλονται τα πεζά κείμενα του παλιού και του νέου Ανθολογίου ως προς το είδος τους, παρατηρούμε ότι και στα δύο ο πεζός λόγος υπερισχύει και ακολουθεί ο ποιητικός. Η ειδοποιός διαφορά των δύο Ανθολογίων βρίσκεται στον εμπλουτισμό του καινούργιου Ανθολογίου με θεατρικά κείμενα και με κόμικ.

Ως προς τη μορφή των κειμένων (πίνακας 4.3)

Τίτλος	Δ	ΑΔ	ΣΔ	ΔΔ	ΑΜ	ΔΑΜ	ΣΑΜ	ΔΟΚ	ΑΜΕΛ	α	Σα	Χ	ε	ΠΚ	ΠΜ	ΣΥΝ.
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο	14 31,8%	0 0%	0 0%	0 0%	30 68,18%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	44 100%
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	12 20,3%	3 5%	0 0%	0 0%	28 47,4%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	4 6,9%	4 6,9%	8 13,5%	59 100%

Από την μελέτη του πίνακα 4.3 όπου αντιπαραβάλλονται τα πεζά κείμενα του παλιού και του νέου Ανθολογίου ως προς τη μορφή τους, παρατηρούμε ότι το καινούργιο Ανθολόγιο παρουσιάζει μεγαλύτερη ποικιλία μορφών πεζού κειμένου. Το παλιό Ανθολόγιο περιέχει μόνον αποσπάσματα μυθιστορήματος (ΑΜ) και διηγήματα (Δ), ενώ το καινούργιο περιλαμβάνει και αποσπάσματα διηγήματος (ΑΔ), επιστολές (ε), πληροφοριακά κείμενα (ΠΚ) και παραμύθια-μύθους (ΠΜ).

Ως προς την εθνικότητα των συγγραφέων (πίνακας 4.4)

Τίτλος	Ανώνυμοι	Αγγλική	Αμερικάνικη	Αργεντινική	Αρχ. Ελληνική	Γαλλική	Ελληνική	Ιαπωνική	Ιρλανδική	Ισπανική	Νοτιοαφρικανική	Ρωσική	ΣΥΝΟΛΟ
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	41 100%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	41 100%
Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)	0 0%	3 5,8%	0 0%	0 0%	0 0%	4 7,8%	44 86,2%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	51 100%

Από τη μελέτη του πίνακα 4.4 όπου αντιπαραβάλλονται τα πεζά κείμενα του παλιού και του νέου Ανθολογίου ως προς την εθνικότητα των συγγραφέων τους γίνεται εμφανές το διαπολιτισμικό πνεύμα του νέου Ανθολογίου. Ενώ το παλιό Ανθολόγιο περιλαμβάνει μόνο κείμενα Ελλήνων συγγραφέων στο καινούργιο συναντάμε και ξένους συγγραφείς¹⁵.

*Ως προς την περίοδο που γράφτηκαν τα πεζά κείμενα
(πίνακας 4.5)*

Periodosi D	Description	Ανθολόγιο Μέρος τρίτο	Ανθολόγιο Μέρος τρίτο (2001)
1	Αρχαία κείμενα	0	2
2	Ρωμαϊκή - βυζαντινή περίοδος	0	2
3	Λόγια παραγωγή	0	0
4	Κρητική λογοτεχνία	0	0
5	Νεοελληνικός διαφωτισμός	0	0
6	Απομνημονεπτανησιακή Σχ. - Φαναριώτες/Ρο- μαντική Σχολή Αθηνών	0	2
7	Νέα Αθηναϊκή Σχολή	1	3
8	Προπολεμική περίοδος - Μεσοπόλεμος - Β' Παγκόσμιος Πόλεμος	11	7
9	Μεταπολεμική περίοδ.	10	0
10	Σύγχρονη	22	8
11	Σημερινή	0	35
		44	59

Από τη μελέτη του πίνακα 4.5 όπου αντιπαραβάλλονται τα πεζά κείμενα του παλιού και του νέου Ανθολογίου ως προς την περίοδο που γράφτηκαν, παρατηρούμε ότι το καινούργιο Ανθολόγιο περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό κειμένων που ανήκουν στη σημερινή εποχή καθώς και κείμενα αρχαία, της βυζαντινής περιόδου και της Επτανησιακής Σχολής που το παλιό Ανθολόγιο δεν περι-

λαμβάνει. Βέβαια το καινούργιο Ανθολόγιο δεν έχει καθόλου κείμενα της μεταπολεμικής περιόδου, αλλά σε γενικές γραμμές διακρίνεται και για την ποικιλία των κειμένων του όσον αφορά τις διάφορες περιόδους και για τον μεγάλο αριθμό των σύγχρονων κειμένων που περιέχει.

Συμπεράσματα για τα κείμενα του πεζού λόγου στην τάξη της ΣΤ' Δημοτικού μετά την εισαγωγή του νέου ανθολογίου το σχολικό έτος 2001

Το εγχειρίδιο *Η γλώσσα μου* στην ΣΤ' Δημοτικού το 1982 αποτέλεσε σταθμό για τη διδασκαλία της γλώσσας. Τονίζεται η πρόθεση των συντακτών του ΑΠ για επικοινωνιακή διδασκαλία, καθώς το πεζό κείμενο προσεγγίζεται ως μέσο προφορικής και γραπτής επικοινωνίας. Εξάλλου, στα βιβλία *Η γλώσσα μου*, κυριαρχούν τα στοιχεία της επικοινωνιακής μεθόδου για τη διδασκαλία της γλώσσας και του κειμένου¹⁶.

Από τα περιεχόμενα διδασκαλίας των δύο σχολικών εγχειριδίων, δεν φαίνεται ξεκάθαρα αν η διδασκαλία της γλώσσας και του πεζού κειμένου, λογοτεχνικού και μη, αποτελεί ενιαίο μάθημα. Τα κείμενα του βιβλίου της γλώσσας περιγράφονται διαφορετικά από εκείνα του *Ανθολογίου*, ίσως ως λιγότερο λογοτεχνικά, αν θεωρήσουμε ότι το λογοτεχνικό κείμενο χαρακτηρίζεται από τις αποκλίσεις του από την καθιερωμένη γλώσσα¹⁷. Αυτή όμως η εικόνα είναι μάλλον ψευδής, αφού πολλά από τα κείμενα του βιβλίου *Η γλώσσα μου* ανήκουν στη λογοτεχνική παραγωγή του τόπου μας. Η διδασκαλία των κειμένων του *Ανθολογίου* πάλι ακολουθεί αυτήν των κειμένων της γλώσσας¹⁸, δεν εντάσσεται ανεξάρτητα στο αναλυτικό πρόγραμμα και είναι πολύ λιγότερο συστηματική από αυτήν των κειμένων του βιβλίου της γλώσσας¹⁹.

Το *Ανθολόγιο* 2001 φέρνει καινούργιο αέρα στη διδασκαλία του πεζού κειμένου στην Ε' και στην ΣΤ' δημοτικού. Πρόκειται για ένα βιβλίο με τον εντυπωσιακό τίτλο *Με λογισμό και μ' όνειρο*, με πλούσια εικονογράφηση, με φωτογραφίες των συγγραφέων και βιογραφικά σημειώματα. Στο τέλος προτείνονται διαθεματικές δραστηριότητες και παρατίθεται «Ευρετήριο δύσκολων όρων και εννοιών».

Από τη σύγκριση του παλιού και του νέου *Ανθολογίου* προκύ-

ππει ότι στη μελέτη του πεζού λόγου με το νέο Ανθολόγιο «φυσάει αέρας ανανέωσης», ένα νέο πνεύμα στην επιλογή των κειμένων: χωρίς να χάνεται η κυριαρχία του πεζού και του ποιητικού λόγου, η παρουσία του θεατρικού λόγου και του κόμικ εμπλουτίζει την ποικιλία των κειμένων. Η ποικιλία αυτή διευρύνεται με τις διαφορετικές μορφές στις οποίες εμφανίζεται ο πεζός λόγος, με τη μορφή παραμυθιού, επιστολής ή πληροφοριακού κειμένου. Από την άλλη, η επιλογή κειμένων συγγραφέων με διαφορετική εθνικότητα δίνει στο εγχειρίδιο αυτό ξεχωριστή διάσταση και ξεχωριστή γοητεία. Αποτελεί ερέθισμα για διαπολιτισμικές αναφορές μέσα στην τάξη και σπάει την περιχαράκωση σε εθνικούς λογοτέχνες που σηματοδοτούσαν τον εθνοκεντρικό χαρακτήρα του παλιού Ανθολογίου. Χωρίς να ξεφεύγει από τον λογοτεχνικό κανόνα, εισάγει «καινούργια πρόσωπα» στην ομάδα των Ελλήνων συγγραφέων, λιγότερο κλασικά, που θίγουν θέματα πιο σύγχρονα από μία πιο μοντέρνα οπτική γωνία. Παράλληλα, προτείνονται και αρχαίοι, Έλληνες και Ρωμαίοι συγγραφείς, αλλά και βυζαντινοί, που αποδεικνύουν την δύναμη της διαχρονικότητας των κλασικών κειμένων. Στο νέο Ανθολόγιο αντιπροσωπεύονται οι περισσότερες εποχές με ιδιαίτερη όμως έμφαση στη σημερινή με κείμενα από το 1980 μέχρι σήμερα.

Εν ολίγοις το *Με λογισμό και μ' όνειρο* είναι ένα βιβλίο που όσον αφορά τη διδασκαλία του πεζού κειμένου συγκεντρώνει όλα τα παραδοσιακά υλικά για τη σύνταξη ενός σχολικού εγχειριδίου, αλλά και μία γερή δόση νεωτεριστικών στοιχείων, που το καθιστούν ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στους σημερινούς μαθητές. Παράλληλα, μέσα από το εύρος και την μορφή των ερωτήσεων, καθώς και τις προτεινόμενες δραστηριότητες για τη μελέτη των κειμένων το νέο Ανθολόγιο καταθέτει μία ολοκληρωμένη πρόταση για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, αφήνοντας τη διδασκαλία της γλώσσας στο εγχειρίδιο *Η Γλώσσα μου*. Η αδυναμία του παλιού Ανθολογίου να αποτελέσει εγχειρίδιο διδασκαλίας της λογοτεχνίας και του πεζού λόγου γενικότερα, έφερνε τον διδάσκοντα στη δύσκολη θέση να χρησιμοποιεί το βιβλίο της γλώσσας για τη μελέτη του πεζού και του λογοτεχνικού λόγου. Δεδομένου ότι το αναλυτικό πρόγραμμα δεν διαχωρίζει με σαφήνεια τη μελέτη γλώσσας και λογοτεχνίας, ο διδάσκων βρισκόταν σε σύγχυση και αντιμέτωπος μεθοδολογικά αδιέξοδα. Με το *Με λογισμό και μ' όνειρο*, η ασάφεια του αναλυτικού προγράμματος ξεπερνιέται και το μεν εγχειρίδιο *Η Γλώσσα μου* μπορεί να χρησιμοποιηθεί καθαρά για τη γλωσσική διδασκαλία το δε καινούργιο Ανθολόγιο για την διδασκαλία της λογοτεχνίας.

Σημειώσεις

1. Από τα προεδρικά διατάγματα 583/31-8-1982, ΦΕΚ 107 Α' και 528/26-11-1984, ΦΕΚ 185 Α' που ορίζουν το αναλυτικό πρόγραμμα του Δημοτικού την περίοδο 1982-1985.

2. Διάμεση Κυριακή, *Η διδασκαλία του πεζού λόγου στους μαθητές του γαλλικού και του ελληνικού Γυμνασίου: Συγκριτική θεώρηση*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, 2002, σελ. 313-341.

3. Κατσαρού Ελένη, *Αναμόρφωση αναλυτικού προγράμματος με ενεργητική συμμετοχική έρευνα: Το παράδειγμα της Νεοελληνικής Γλώσσας*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, 1998, σελ. 93.

4. Συμβατικά, στη παρούσα μελέτη, καθορίζουμε την εθνικότητα του συγγραφέα με κριτήριο την γλώσσα στην οποία γράφει.

5. Είναι δύσκολο να καθορίσουμε τι είναι ακριβώς «λογοτεχνικός κανόνας». Ουσιαστικά πρόκειται για το σύνολο των λογοτεχνικών κειμένων τα οποία είναι φορείς πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου και επιλέγονται ως περιεχόμενα των επίσημων διδακτικών σχολικών εγχειριδίων. Ενδεικτικά αναφέρουμε πώς περιγράφεται ο λογοτεχνικός κανόνας στο εισαγωγικό μέρος του προγράμματος για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο σχολείο της ομάδας του ΑΠΘ, «η ρομαντική ιδέα ότι η ιστορία της λογοτεχνίας αποτελεί τη βιογραφία της εθνικής ψυχής, καθώς και της σχολικής εκδοχής της με το έπος της εθνικής λογοτεχνίας». Ομάδα έρευνας για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας: Αποστολίδου Βενετία, Καπλάνη Βικτωρία, Χοντολίδου Ελένη, *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο...*, εκδ. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, 2002, σελ. 29.

6. Για να μπορέσουμε να παρακολουθήσουμε την πορεία της συγκριτικής μελέτης πιο εύκολα, θα χαρακτηρίζουμε το Ανθολόγιο της περιόδου 1976-2001 ως «παλιό» και αυτό της περιόδου 2001-2003 ως «καινούργιο».

7. Σημειώνουμε ότι στο βιβλίο της γλώσσας υπάρχει και ένα πεζό κείμενο του οποίου δεν αναφέρεται ο συγγραφέας και κατά συνέπεια, δεν κατατάσσεται σε καμία εθνικότητα στον πίνακα.

8. Για την κατάταξη των πεζών κειμένων ξένων συγγραφέων η παραπάνω περιοδολόγηση κάποιες φορές προκάλεσε προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζουμε με τις επεξηγήσεις που δίνονται.

9. Ελ. Χοντολίδου, *Το μάθημα της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην Αγγλία και την Ελλάδα, συγκριτική θεώρηση*, Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ.

10. Κ.Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 8η έκδοση, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1987.

11. Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Η' έκδοση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1995.

12. Ας σημειώσουμε πάντως ότι για τη διαίρεση της ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας δεν υπάρχει απόλυτη ομοφωνία. Οι διαίρεση που προτείνουμε βρίσκεται πολύ κοντά σ' αυτήν που προτείνεται στο σχολικό

εγχειρίδιο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Α΄ τεύχος για την Α΄ τάξη ενιαίου λυκείου, σελ. 10.

13. Θα ονομάζουμε το καινούργιο Ανθολόγιο που εισάγεται στην Ε΄ και στην ΣΤ΄ Δημοτικού το 2001 «Ανθολόγιο 2001».

14. Η χρονολογική κατάταξη των κειμένων έγινε σύμφωνα με τον πίνακα της σελίδας 235.

15. Ο παρών πίνακας δεν δείχνει όλη την ποικιλία των εθνικοτήτων των συγγραφέων διότι αναφέρεται μόνο στους συγγραφείς των πεζών κειμένων. Εάν μελετούσαμε και τα ποιητικά κείμενα θα ανακαλύπταμε ακόμη περισσότερους ξένους συγγραφείς. Συμπεριλαμβάνεται ο πεζογράφος Ντιμίτερ Ινκίφ, Βούλγαρος, με αμερικανική υπηκοότητα που ζει στη Γερμανία, ο Κινέζος ποιητής του 19ου αιώνα Τσου Τσεν Πάι και ο Τούρκος ποιητής Ναζίμ Χικμέτ. Συναντάμε επίσης κείμενα Αρχαίων Ελλήνων και βυζαντινών συγγραφέων, του Ομήρου, του Αισώπου, του Λουκιανού και του Αισχύλου, καθώς και του Απόστολου Παύλου και του Ρωμανού του Μελωδού.

16. Κατσαρού Ελένη, *Αναμόρφωση αναλυτικού...*, όπ. παρ., σελ. 93.

17. Μπαμπινιώτης Γ., *Λογοτεχνία και Γλώσσα*, Αθήνα, 1991, σελ. 102-103.

18. Μετά από κάποιες διδακτικές ενότητες του βιβλίου της γλώσσας, προβλέπεται ένα συγκεκριμένο κείμενο του «Ανθολογίου» το οποίο μελετάται με τη βοήθεια του πρόσθετου δεκαεξασέλιδου για τα επαναληπτικά μαθήματα.

19. Κατά γενική ομολογία των διδασκόντων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ο χρόνος που αφιερώνεται στη μελέτη των κειμένων του Ανθολογίου δεν επαρκεί.

Βιβλιογραφία

Διάμεση Κυριακή, *Η διδασκαλία του πεζού λόγου στους μαθητές του γαλλικού και του ελληνικού Γυμνασίου: Συγκριτική θεώρηση*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, 2002.

Κατσαρού Ελένη, *Αναμόρφωση αναλυτικού προγράμματος με ενεργητική συμμετοχική έρευνα: Το παράδειγμα της Νεοελληνικής Γλώσσας*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα, 1998.

Μπαμπινιώτης Γ., *Λογοτεχνία και Γλώσσα*, Αθήνα, 1991.

Ομάδα έρευνας για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας: Αποστολίδου Βενετία, Καπλάνη Βικτωρία, Χοντολίδου Ελένη, *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο...*, εκδ. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, 2002.

Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Η΄ έκδοση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1995.

Χοντολίδου Ελ., *Το μάθημα της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην Αγγλία και την Ελλάδα, συγκριτική θεώρηση*, Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ.